

ÕIGUSKANTSLER

EESTI VABARIIGI ÕIGUSKANTSLER

Põhiseaduslikkuse järelevalvaja
Põhiõiguste ja vabaduste kaitsja
Diskrimineerimisvaidluste lahendaja

HEA LUGEJA!

Te hoiate käes õiguskantsleri ülesandeid ja institutsiooni tutvustavat teatmikku.

Soovin Teile selgitada, millega Te saate minu poole pöörduda ning millised on minu võimalused Teid aidata.

Te leiate järgnevast teavet õiguskantsleri olulisematest ülesannetest ning juhised, kuidas täpsemalt esitada avaldust õiguskantslerile. Kirjeldan Teile, kuidas saan õiguskantslerina Teie avaldust lahendada ja võimuesindajaid korrale kutsuda. Samuti saate esmase info

õiguskantsleri institutsiooni Eesti mudelist, mis on rahvusvahelises plaanis ainulaadne.

Minu soov on, et Te teaksite paremini oma põhiõigusi, oleksite tuttav Eesti Vabariigi põhiseadusega ning oskaksite seda enda kaitseks kasutada. Püüan aidata Teil aru saada, milles võidakse Teie põhiõigusi rikkuda.

Sõltumatu põhiseadusliku ametimehena saan hinnata Teie probleeme objektiivselt ja erapooletult. Minu eesmärk on kaitsta Teid riigivõimu omavoli eest. Lahendan Teie avalduse õiglaselt ja võimalikult kiiresti.

Loodan, et leiate sellest väikesest infomaterjalist abi oma õiguste kaitsmiseks!

Allar Jõks

Eesti Vabariigi õiguskantsler

ÕIGUSKANTSLERI ÜLESANDED

Põhiseaduslikkuse järelevalvaja

Õiguskantsler teostab järelevalvet seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohaliku omavalitsuse õigustloovate aktide põhiseadusele ja seadustele vastavuse üle.

Seega kontrollib õiguskantsler, et seadused ja määrused oleksid põhiseaduse ja teiste seadustega kooskõlas.

Õigustloovad aktid, mille vastavust põhiseadusele ja seadustele õiguskantsler kontrollib, on:

- Riigikogu seadused
- Vabariigi Presidendi seadlused
- Vabariigi Valitsuse määrused
- ministrite määrused
- kohalike omavalitsuste volikogude ning valla- ja linnavalitsuste määrused
- avalik-õiguslike juriidiliste isikute õigustloovad aktid

Õiguskantsler kontrollib seaduse või muu õigustloova akti vastavust põhiseadusele ja seadusele omal algatusel või isiku avalduse alusel.

Põhiõiguste ja vabaduste kaitsja ehk ombudsman

Õiguskantsler kontrollib, et avalikke ülesandeid täitvad asutused ja ametnikud oma tegevuses ja Teiega suhtlemisel ei rikuks Teie põhi-seadusest tulenevaid õigusi ja vabadusi, seadusi ja teisi õigustloovaid akte ning hea halduse tava. Õiguskantsler kaitseb Teid avaliku võimu ja ametnike omavoli eest. Seda ülesannet nimetatakse õiguskantsleri *ombudsmani* funktsiooniks.

Asutused, kelle tegevust õiguskantsler kontrollib, on:

- ministeeriumid
- valitsusasutused (nt riiklikud ametid ja inspeksioonid ning nende kohalikud asutused, maavalitsused, Riigikantselei, prokuratuur)
- kohalikud omavalitsused ning nende ametid ja asutused

- nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse hallatavad asutused (nt munitsipaalkoolid, raamatukogud)
- avalik-õiguslikud juriidilised isikud (nt Eesti Pank, ülikoolid)
- avalikke ülesandeid täitvad füüsilised (nt notarid, kohtutäiturid) või eraõiguslikud juriidilised isikud (nt aktsiaselts, mis korraldab parkimist või osutab kiirabiteenust)

Teie õiguste rikkumised ametnike ja asutuste tegevuses, mille peale õiguskantslerile võib kaevata, on näiteks:

- seaduse või õigusakti rikkumine ehk otseselt õigusvastane käitumine
- puudulik, vigane, korrapäratu haldus
- ebaõiglus
- diskrimineerimine
- võimu kuritarvitamine
- erapoolikus
- vastamata jätmine
- teabe andmisest keeldumine
- valetabe andmine
- põhjendamatu viivitus
- ametialane lohakas ja ebaviisakas

Õiguskantsler kontrollib ametnike ja asutuste tegevust isikute põhiõiguste ja vabaduste tagamisel isiku avalduse alusel või omal algatusel. Õiguskantsler viib läbi ka kontrollkäike asutustesse, kus isikute võimalused oma õigusi kaitsta võivad olla piiratud – lasteasutused, hooldekand- ja tervishoiuasutused, kinnipidamisasutused, kaitsevæeosad.

Diskrimineerimisvaidluste lahendaja

Õiguskantsler lahendab füüsiliste ja eraõiguslike juriidiliste isikute vahelisi diskrimineerimise üle tekkinud vaidlusi. Selleks viib õiguskantsler läbi lepitusmenetluse osapoolte vahel.

Lepitusmenetluse saab õiguskantsler läbi viia ainult isiku avalduse alusel. Omal algatusel õiguskantsler lepitusmenetlust läbi viia ei saa.

Lepitusmenetluse aluseks saab olla Teie diskrimineerimine füüsilise või eraõigusliku juriidilise isiku (nt tööandja) poolt järgmiste asjaolude tõttu:

- sugu
- rass
- rahvus (etniline kuuluvus)
- nahavärvus
- keel
- päritolu
- usutunnistus või usuline veendumus
- poliitiline või muu veendumus
- varaline või sotsiaalne seisund
- vanus
- puue
- seksuaalne suundumus
- muu seaduses nimetatud diskrimineerimistunnus

Muud ülesanded

Õiguskantsler täidab ka teisi talle seadusega antud ülesandeid.

Neist olulisemad on:

- Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses arvamuse andmine
- kohtuniku suhtes distsiplinaarmenetluse algatamine
- võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamine
- Riigikogu liikme arupärimisele vastamine
- Riigikogule ettepaneku tegemine Riigikogu liikme, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse liikme, riigikontrolöri, Riigikohtu esimehe ja Riigikohtu liikme kriminaalvastutusele võtmiseks
- Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu ning Riigikogu komisjonide istungitest sõnaõigusega osavõtmine

TEIE PÕHIÕIGUSED

Põhiõigused, vabadused ja kohustused on loetletud Eesti Vabariigi põhiseaduse II peatükis.

Põhiõiguste kandja on eelkõige füüsiline isik, inimene. Põhiõigused võivad olla ka juriidilisel isikul.

Põhiõigused, mis on igal üksikisikul kodakondsusest sõltumata, on kõigi ja igaihe õigused ehk inimõigused. Inimõigused on võrdselt nii Eesti Vabariigi kodanikel kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel. Osa Eesti põhiseaduses sisalduvaid õigusi on ainult Eesti Vabariigi kodaniku õigused.

Teie põhiõiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu, kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Põhiõigused kehtivad seega üksikisiku suhetes avaliku võimu kandjaga, kus Teil on õigused ning avalik võim on kohustatud neid järgima.

Teie põhiõigused on näiteks õigus riigi ja seaduse kaitsele, õigus pöörduda kohtusse, õigus elule, õigus aule ja heale nimele, õigus vabale eneseteostusele, õigus vabadusele ja isikupuutumatusel, õigus moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele, õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel, õigus tervise kaitsele, õigus omandi kaitsele, õigus haridusele, õigus oma arvamustele ja veendumustele ning paljud teised põhiseaduse II peatükis nimetatud põhiõigused. Ei ole vahet, kas põhiõigus on sõnastatud subjektiivse õigusena (nt põhiseaduse § 19: igaihel on õigus vabale eneseteostusele), keeluna (nt põhiseaduse § 17: kellegi au ega head nime ei tohi teotada) või riigivõimu kohustusena (nt § 29 lg 3: riik korraldab kutseõpet ja abistab töötajaid töö leidmisel).

Teie põhiseaduses sätestatud õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega ja seaduse alusel. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Põhiõiguste piiramisel tuleb lähtuda proportsionaalsuse ehk mõistlikkuse põhimõttest – riik peab soovitud eesmärkide saavutamiseks valima vahendid, mis piiravad isikute põhiõigusi võimalikult vähe. Põhiõigusi ei tohi piirata „igaks juhuks“.

AVALDUSE ESITAMINE

Kui Te leiate, et seadus või muu õigustloov akt ei vasta põhiseadusele, võite esitada õiguskantslerile avalduse selle õigustloova akti põhiseadusele ja seadusele vastavuse kontrollimiseks.

Kui Te leiate, et avalikke ülesandeid täitev asutus või ametnik on rikkunud Teie õigusi või vabadusi, kohelnud Teid seaduse või hea halduse tava vastaselt, võite esitada õiguskantslerile kui ombudsmanile kaebuse selle asutuse või ametniku tegevuse peale.

Kui Te leiate, et füüsiline või eraõiguslik juriidiline isik on Teid diskrimineerinud soo, rassi, rahvuse, nahavärvuse, keele, päritolu, usulise või muu veendumuse, varalise või sotsiaalse seisundi, vanuse, puude, seksuaalse suundumuse või seaduses nimetatud muu tunnuse tõttu, võite esitada õiguskantslerile avalduse diskrimineerimisvaidluses lepitusmenetluse läbiviimiseks.

Õiguskantsleri poole pöördumine ei eelda õiguslaste teadmiste olemasolu ning on tasuta. Õiguskantslerile võib avalduse teha kirjalikult või suuliselt, suuline avaldus vormistatakse vastuvõtul õiguskantsleri nõuniku kaasabil.

Avaldus peab kindlasti sisaldama järgmisi andmeid:

- avaldaja ees- ja perekonnanimi või juriidilise isiku nimi, postiaadress ja sidevahendid
- õigustloova akti pealkiri või asutuse nimetus, mille kontrollimist Te soovite
- kirjeldus, milles õiguste rikkumine seisneb (ning avaldust toetavad dokumendid)

Õiguskantsleri poole on võimalik pöörduda:

- postiaadressil: Õiguskantsleri Kantselei, Kohtu 8, Tallinn, 15193
- elektronposti aadressil: info@oiguskantsler.ee
- telefonil: 693 8404
- faksil: 693 8401
- elektroonilise avalduse esitamisega õiguskantsleri kodulehel www.oiguskantsler.ee

- vastuvõtul Õiguskantsleri Kantseleis Tallinnas, samuti Tartus, Pärnus, Narvas, Jõhvis ja Sillamäel.

AVALDUSE VORM

Avaldus õigustloova akti põhiseadusele vastavuse kontrollimiseks (põhiseaduslikkuse järelevalve)

1. Ees- ja perekonnanimi
2. Postiaadress, e-post
3. Seaduse või muu õigustloova akti pealkiri ja säte, mille põhiseadusele ja seadusele vastavuse kontrollimist Te soovite
4. Kirjeldus, milles seisneb õigustloova akti vastuolu põhiseaduse ja seadusega
5. Kas olete samas küsimuses pöördunud muu ametiasutuse poole ning millise tulemusega

Avaldus põhiõiguste ja vabaduste tagamise kontrollimiseks (asutuste tegevuse kontroll, ombudsmani menetlus)

1. Ees- ja perekonnanimi
2. Postiaadress, e-post
3. Riigiasutuse, kohaliku omavalitsuse asutuse, avalik-õigusliku juriidilise isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku juriidilise isiku nimetus, kelle tegevuse kontrollimist Te soovite
4. Kirjeldus, millise asjaolu või tegevuse peale Te kaebuse soovite esitada, millal Te sellest teada saite ning kuidas rikub kirjeldatu Teie põhiõigusi
5. Kas avaldusaluses asjas on jõustunud kohtuotsus või olete pöördunud kohtu või muu asutuse poole ning millise tulemusega

Avaldus diskrimineerimisvaidluse lahendamiseks

1. Ees- ja perekonnanimi
2. Postiaadress, e-post
3. Füüsilise või eraõigusliku juriidilise isiku nimi või nimetus, kelle tegevuse peale Te kaebuse soovite esitada
4. Diskrimineerimise tunnus (sugu, rass, rahvus, nahavärvus, keel, päritolu, usutunnistus või usuline veendumus, poliitiline või

muu veendumus, varaline või sotsiaalne seisund, vanus, puue, seksuaalne suundumus või muu seaduses nimetatud diskrimineerimistunnus), mille alusel Te usute, et Teid on diskrimineeritud

5. Kirjeldus, milles seisneb diskrimineeriv tegevus
6. Kas olete avaldusaluses asjas pöördunud kohtu või muu ametiasutuse poole ning millise tulemusega

ÕIGUSKANTSLERI PÄDEVUSSE EI KUULU

Avalduse saamisel hindab õiguskantsler kõigepealt, kas avaldus kuulub tema pädevusse.

Õiguskantsler jätab avalduse läbi vaatamata, kui:

- avaldus ei kuulu õiguskantslerile seadusega antud pädevusse (nt palutakse õigusabi)
- avaldus on ilmselgelt alusetu või sellest ei selgu, milles isiku õiguste rikkumine seisnes
- avaldus on eraõigusliku juriidilise isiku (nt aktsiaselts, osaühing) või füüsilise isiku tegevuse kohta, kes ei täida avalikke ülesandeid
- avaldus käsitleb varalisi vaidlusi
- avalduse lahendamine kuulub teiste riigiasutuste pädevusse
- avalduse asjaolude osas on jõustunud kohtuotsus või samaaegselt toimub kohtueelne kohustuslik kaebemenetlus või kohtumenetlus

Õiguskantsler võib jätta avalduse läbi vaatamata, kui:

- avaldus on esitatud pärast ühe aasta möödumist ajast, mil isik sai või pidi teada saada oma õiguste rikkumisest
- isikul on võimalik esitada vaie haldusakti andjale või kasutada muid õiguskaitsevahendeid (nt pöörduda kohtusse)
- toimub vaidemenetlus või muu mittekohustuslik kohtueelne menetlus (nt menetlus töövaidluskomisjonis)

Diskrimineerimisvaidluse lepitusmenetluses ei kuulu õiguskantsleri pädevusse avaldus, mis käsitleb füüsilise või eraõigusliku isiku tegevust

- registreeritud põhikirjaga usuühendustes usu tunnistamisel ja viljelemisel või vaimulikuna töötamisel
- perekonna- või eraelu suhetes
- pärimisõiguse teostamisel

Diskrimineerimisasjas võib õiguskantsler jätta avalduse läbi vaatamata, kui see on esitatud pärast nelja kuu möödumist ajast, mil isik sai väidetavast diskrimineerimisest teada või oleks pidanud teada saama.

Kui õiguskantsler jätab avalduse läbi vaatamata, selgitab ta avaldajale õiguskantsleri pädevust ja avalduse tagasilükkamise põhjusi ning seda, kelle poole saab avaldaja oma küsimuses pöörduda. Õiguskantsler teatab avalduse läbi vaatamata jätmisest Teile hiljemalt ühe kuu jooksul.

AVALDUSE LAHENDAMINE

Kui õiguskantsler võtab Teie avalduse menetlusse, teatab ta Teile sellest hiljemalt ühe kuu jooksul, nimetades seejuures toimingud, mida ta avalduse lahendamiseks on teinud või kavatses teha.

Õiguskantsleri menetlust iseloomustab vormivabadus ja eesmärgipärasus. See tähendab, et menetluse vormi ja üksikasjad määrab õiguskantsler lähtuvalt eesmärgist, efektiivsusest, lihtsusest ja kiirusest, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele.

Samuti lähtub õiguskantsler avalduse menetlemisel uurimispõhimõttest. Ta korraldab tõhusa ja erapooletu uurimise olulise tähendusega asjaolude väljaselgitamiseks, mille käigus on tal õigus koguda asjaga seotud teavet ja dokumente.

Teie avalduse lahendamisel võib õiguskantsler:

- nõuda asutustelt ja isikutelt vajalikku teavet
- nõuda kirjalikku seletust
- võtta suulisi ütlusi
- kasutada vaba juurdepääsu asutuste dokumentidele ja materjalidele
- kasutada eksperdi abi

Kui õiguskantsler leiab, et õigustloov akt on põhiseaduse või seadusega vastuolus, võib õiguskantsler teha akti andjale ettepaneku viia õigusakt põhiseaduse ja seadusega kooskõlla. Õiguskantsleri ettepanek tuleb täita 20 päeva jooksul. Kui ettepanekut ei täideta, pöördub õiguskantsler Riigikohtu poole taotlusega tunnistada akt põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks. Enamasti õiguskantsleri ettepanekud täidetakse ning Riigikohtusse tuleb pöörduda erandjuhtudel.

Õiguskantsleri ombudsmani menetlus lõpeb õiguskantsleri seisukohavõtuga, milles ta annab hinnangu, kas asutus või ametnik käitus õiguspäraselt ning järgis hea halduse tava. Õiguskantsleri seisukoht teatatakse avaldajale ja rikkumise tuvastamisel ka asutusele kirjalikult. Kuigi õiguskantsleri seisukoht on soovituslik, täidetakse õiguskantsleri soovitus või ettepanek peaaegu alati. Kui õiguskantsleri soovitus või ettepanekut ei täideta, võib õiguskantsler teha selle kohta ettekande asutuse üle järelevalvavale asutusele, Vabariigi Valitsusele või Riigikogule, samuti teavitada avalikkust.

Õiguskantsleri seisukoht on lõplik ja seda ei ole võimalik kohtus vaidlustada.

Eraisikute vahelise diskrimineerimisvaidluse korral viib õiguskantsler läbi lepitusmenetluse, milleks on ette nähtud omaette vorm ja väljundid.

Õiguskantsler edastab avalduse ära kirja vastustajale, kelle tegevus on avalduses vaidlustatud, ning määrab tähtaja kirjaliku vastuse esitamiseks. Kui avaldaja nõustub vastustaja lahendusettepanekuga ja lahendus loob poolte õiguste õiglase tasakaalu, lõpetab õiguskantsler menetluse. Kui vaidlus jätkub, peetakse poolte või nende esindajate osavõtul istung. Kui avaldaja ja vastustaja nõustuvad õiguskantsleri ettepanekuga, kinnitab õiguskantsler kokkuleppe, mis on pooltele täitmiseks kohustuslik.

Kui kokkulepet ei ole 30 päeva või kokkuleppes määratud muu tähtaja jooksul täidetud, võib avaldaja või vastustaja esitada kokkuleppe täitmiseks kohtutäiturile.

Kui lepitusmenetlus on poolte tahtel katkestatud või kui õiguskantsler sedastab, et kokkuleppele ei ole jõutud, on avaldajal õigus pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse või seadusega ettenähtud kohtueelse menetluse organisse.

MÕNED NÄITED

Õigustloova akti põhiseadusele vastavuse kontrollimine

- Õiguskantsler kontrollis kodaniku avalduse alusel, kas linnavolikogu määrus, millega kehtestati erinevad ühistranspordi sõidupiletite hinnad lähtuvalt elukoha registreerimisest, on põhiseaduse ja seadustega kooskõlas. Õiguskantsler leidis, et linnavolikogu on kõigile selle linna ühtse piletisüsteemiga liitunud omavalitsuste elanikele soodustuse kehtestamisega ületanud ühistranspordiseaduses antud volitusi. Õiguskantsler saatis linnavolikogule märgukirja seisukohaga, et ühistranspordi erinevate piletihindade kehtestamine lähtuvalt elukoha registreerimisest on põhiseadusega vastuolus. Linnavolikogu tühistas põhiseadusvastase määruse ning lõpetas elanike ebaõrdsel kohtlemisel avaliku teenuse kättesaamisel lähtuval elukoha andmetest.
- Õiguskantsler menetles omaalgatuslikult, kas kodanike valimisliitude keelustamine kohalike omavalitsuste valimistel on põhiseadusega kooskõlas. Analüüsinud kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja erakonnaseaduse valimisliite keelustavaid sätteid, jõudis õiguskantsler seisukohale, et valimisliitude keelustamine on põhiseadusega vastuolus. Õiguskantsler tegi Riigikogule ettepaneku viia nimetatud sätted põhiseadusega kooskõlla. Riigikogu ei täitnud õiguskantsleri ettepanekut. Õiguskantsler pöördus Riigikohtusse taotlusega tunnistada vastavad sätted põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks. Riigikohus rahuldab õiguskantsleri taotluse.

Ombudsmani menetlus

- Kodanik pöördus õiguskantsleri poole avaldusega, et tema koduvallas suleti perearstikeskus. Avaldaja leidis, et vallas perearstikeskuse sulgemisega rikutakse tema põhiseaduslikku õigust üldarstiabi

võrdsele kättesaadavusele, kuna ta peab nüüd tegema arsti juurde minekuks suuri lisakulutusi linna sõidu ja koduviisi eest maksmise näol. Õiguskantsler asus seisukohale, et tulenevalt põhiseadusest ja seadustest on kohalik omavalitsus kohustatud oma elanikele põhiseaduse kohase tervise kaitse tagama nii, et inimene ei pea tegema selleks ülemääraseid pingutusi. Õiguskantsler pöördus ettepanekutega maavanema ja vallavolikogu poole, mille tulemusel hakati valla elanikele võimaldama tasuta transporti kaugemalasuvasse perearstikeskusse. Samuti hakati vallas andma perearstidele ruume tasuta kasutada. Otsiti võimalusi, kuidas katta perearstipunktide majandamiskulusid ning kuidas vallas suletud üldarstiabikeskus nõuetega vastavusse viia ja uuesti avada.

- Kodanik pöördus õiguskantsleri poole avaldusega, paludes kontrollida Julgestuspolitsei tegevuse seaduslikkust Eesti jäähokimeistrivõistluste finaalkohtumisel. Jäähokimängu lõppedes lubas politsei ühe meeskonna poolehoidjatel jäähallist lahkuda, kuid pidas rivaalitsevate fännide vaheliste konfliktide vältimiseks ajutiselt kinni teise võistkonna poolehoidjad. Õiguskantsler asus seisukohale, et taoline grupiviisiline liikumisvabaduse piiramine massiüritustel on õigustatud vaid erandjuhtudel. Inimrühmade liikumisvabaduse piiramine ei tohi olla politsei üldine käitumismall, vaid äärmine abinõu juhul, kui muud õiguserikkumisi ennetavad ja isikute õigusi vähem piiravad meetmed (nagu näiteks tugevdatud jõududega patrullimine, fännirühmade saatmine, korda rikkuvate fännide rahumeelsete seast eraldamine) ei ole andnud või ei annaks soovitud tulemusi. Samuti tuleb üritusel viibivaid pealtvaatajaid liikumispiirangu rakendamisest ette teavitada, et pealtvaatajad saaksid otsustada, kas mängult enne selle lõppu lahkuda või soostuda ajutise liikumisvabaduse piiranguga. Politseiamet võttis õiguskantsleri ettepanekud töös juhindumiseks, pidades neid oluliseks hea politseipraktika kujunemisel Eestis.

ÕIGUSKANTSLERI INSTITUTSIOON

Ajalooline tagasivaade

Õiguskantsleri institutsioon loodi Eestis 1938. aastal jõustunud põhi-seadusega. Õiguskantsler oli toona ministri õigustega kõrgem ametnik Vabariigi Presidendi juures ning tema ülesanne oli „valvamine riigi- ja muude avalikõiguslike asutiste tegevuse seadusepärasuse järele“. Eesti Vabariigi esimese õiguskantsleri Anton Palvadre ametiaeg kujunes paraku väga lühikeseks. Pärast seda, kui Nõukogude Liit oli Eesti 1940. aasta suvel okupeerinud, likvideeriti õiguskantsleri ametkond ja õiguskantsler Anton Palvadre mõisteti surma.

Õiguskantsleri funktsiooni täitmine ei katkenud Saksa ega ka Nõukogude okupatsiooni ajal. Peaminister Jüri Uluots moodustas 18. septembril 1944 Eesti Vabariigi valitsuse, mille koosseisu kuulus õiguskantslerina Richard Övel. Aastatel 1949–1981 hoidis institutsiooni järjepidevust õiguskantsler Eesti pagulasvalitsuse juures Artur Mägi, kes oli ühtlasi Eesti Vabariigi 1938. aasta põhiseaduse üks koostaja.

Õiguskantsleri institutsioon taasloodi järjepidevuse alusel 1992. aasta rahvahääletusel vastu võetud põhiseadusega. Riigikogu nimetas 28. jaanuaril 1993 õiguskantsleriks õigusteadlase Eerik-Juhan Truuväli, kes astus ametisse 17. juunil 1993.

2001. aasta 7. märtsil astus Eesti Vabariigi õiguskantsleri ametisse Allar Jõks.

Õiguskantsleri institutsiooni Eesti mudel

Eesti õiguskantsleri institutsioon ei ole seadusandliku, täidesaatva ega kohtuvõimu osa, ta ei ole poliitiline ega õiguskaitseasutus. Õiguskantsleri institutsioon on loodud põhiseadusega ning õiguskantsler järgib üksnes põhiseadust ja oma südametunnistust. Õiguskantsleri nimetab Vabariigi Presidendi ettepanekul seitsmeks aastaks ametisse Riigikogu. Õiguskantsler esitab Riigikogule kord aastas oma tegevuse ülevaate.

Õiguskantsler ühendab endas põhiseaduslikkuse järele valvaja ja üldise petitsiooniorгани funktsioonid. Niisugune kombineeritud pädevus on rahvusvahelises plaanis ainulaadne.

Põhiseadus käsitleb õiguskantslerit ennekõike kui oma tegevuses sõltumatut ametiisikut, kes valvab selle järele, et seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohaliku omavalitsuse õigustloovad aktid oleksid põhiseaduse ja seadustega kooskõlas.

Teise olulise põhiseadusliku ülesandena täidab õiguskantsler talle 1999. aastal vastuvõetud õiguskantsleri seadusega pandud ombudsmani ehk õigusvahemehe funktsiooni. Õiguskantsler kui ombudsman kontrollib, kas riigiasutus järgib isiku põhiõigusi ja vabadusi ning hea halduse tava. 2004. aastast laiendas Riigikogu ombudsmani ülesandeid veelgi, andes tema kontrolli alla ka kohalikud omavalitsused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja avalikke ülesandeid täitvad eraõiguslikud isikud. Samuti lisandus lepitusmenetluse läbiviimine diskrimineerimisvaidluste lahendamiseks. Nüüd on ombudsmani kontrolli all kogu avalik võim – kõigi avalikke ülesandeid täitvate asutuste ja isikute tegevus.

Neid omavahel tihedasti seotud ülesandeid täites saab õiguskantsler kaitsta põhiseaduse aluspõhimõtteid, milleks on inimväärikus, demokraatia, õigus- ja sotsiaalriiklus. Seda, kas seadus või Vabariigi Valitsuse, ministri või kohaliku omavalitsuse määrus on kooskõlas põhiseadusega, on paljuski võimalik hinnata selle teabe põhjal, mida õiguskantsler on saanud ombudsmani menetluses põhiõiguste tagamist kontrollides.

Õiguskantsleri Kantslei struktuur ja tegevusvaldkonnad

Õiguskantsleri Kantslei on õiguskantslerit kui põhiseaduslikku institutsiooni teenindav asutus. Õiguskantsleri Kantslei struktuuri kuuluvad õiguskantsler, kaks õiguskantsleri asetäitja-nõunikku, Kantslei direktor ning neli osakonda.

Õiguskantsler juhib Õiguskantsleri Kantsleid ning teostab selle tegevuse üle järelevalvet põhiseaduses ja seadustes ning Kantslei põhimääruses sätestatud alustel ja korras. Õiguskantsleri asetäitja-nõuniku ülesanne on nõustada õiguskantslerit igakülgset ning asendada õiguskantslerit tema äraolekul.

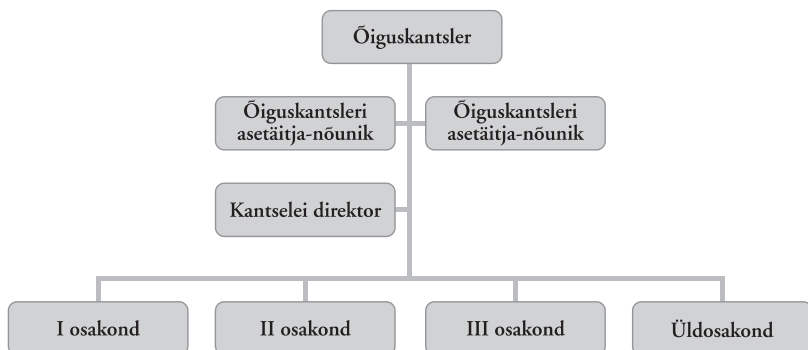
Esimese osakonna tegevusvaldkonda kuuluvad kõik Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi

valitsemisalasse ning nende valitsemisalas olevate asutuste ja muude üksuste pädevusse kuuluvad asjad.

Teise osakonna tegevusvaldkonda kuuluvad kõik Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi, Rahadusministeeriumi ning Keskkonnaministeeriumi valitsemisalasse ning nende valitsemisalas olevate asutuste ja muude üksuste pädevusse kuuluvad asjad; samuti Eesti Panga, Finantsinspeksiooni ja Riigikontrolli pädevusse kuuluvad küsimused.

Kolmanda osakonna tegevusvaldkonda kuuluvad kõik Siseministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Välisministeeriumi ja Justiitsministeeriumi valitsemisalasse ning nende valitsemisalas olevate asutuste ja muude üksuste pädevusse kuuluvad asjad; samuti peaministri, portfelli ministrite ja Riigikantselei pädevusse kuuluvad küsimused; distsiplinaarmenetluse algatamine kohtuniku suhtes ja asjad, mis ei kuulu esimese või teise osakonna tegevusvaldkonda.

Üldosakond korraldab Õiguskantsleri Kantselei organisatsioonilist tööd, isikute vastuvõttu, koostab eelarve eelnõu, jälgib ja analüüsib eelarvehendite sihhipärasust kasutamist, korraldab raamatupidamist ja majandusarvestust, asutuse suhtlemist teiste institutsioonide ja avalikkusega, personali- ja koolitustegevust ja asutuse asjaajamist ning tagab asutuse tööks vajalikud muud organisatsioonilised, majanduslikud ja tehnilised tingimused.

KODANIKE VASTUVÕTT

Õiguskantsleri Kantselei (Kohtu 8, Tallinn)

Õiguskantsler ja asetäitja-nõunik võtavad isikuid vastu kolmapäeviti kella 9.00 – 11.00

Vastuvõtunõunik võtab isikuid vastu teisipäeviti 9.00 – 11.00 ja 14.00 – 17.00
kolmapäeviti 14.00 – 17.00

Õiguskantsleri nõunikud võtavad isikuid vastu ka Pärnus, Tartus, Narvas, Jõhvis ja Sillamäel.

Vastuvõtule eelregistreerimine ja täpsem teave telefonil 693 8404

Samuti võtavad õiguskantsler ja nõunikud isikuid vastu töölähetustel maavalitsustes, linna- ja vallavalitsustes, millest antakse eelnevalt teada massiteabevahendite kaudu.

LISAINFO

Postiaadress:

Eesti Vabariigi Õiguskantsler

Kohtu 8, 15193 TALLINN

Telefon: 693 8400 õiguskantsler
693 8404 info, kodanike vastuvõtt

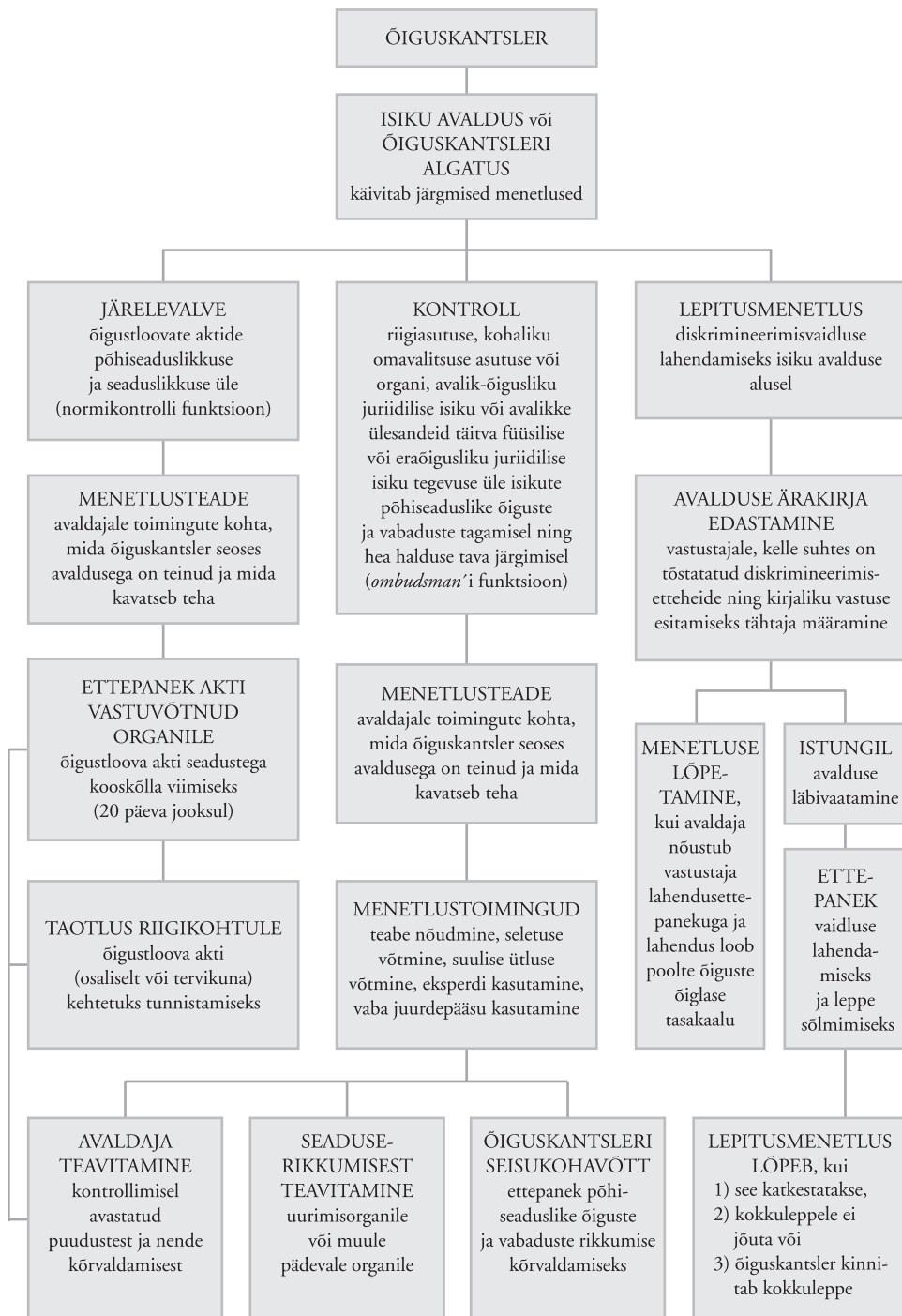
Faks: 693 8401

E-post: info@oiguskantsler.ee

Kodulehekül: www.oiguskantsler.ee

Asukoha kaart:

Õiguskantsleri Kantslei, Kohtu 8, 15193 Tallinn

Kohtu 8 hoone on projekteeritud omaaegse Tallinna linnaarhitekti Carl Ludwig Engeli poolt ning valmis 1814. aastal. Hoone kuulub ampiirstiili ning on vaieldamatult üks Tallinna arhitektuuripärandi pärle. Alates 1920. aastatest on hoones paiknenud mitmed ministeeriumid, neist kõige kauem rahandusministeerium. Alates 2004. aasta algusest asub selles majas Eesti Vabariigi Õiguskantsleri Kantslei.